

Landskap: SKÅNEUpptecknat av: Albert NilssonHärad: Frösta

Adress:

Socken: N. RörumBerättat av: Nils SrenssonUppteckningsår: 1928Född år i N. Rörum

Uppteckningen rör

Register: I

1908

Nils Svensson, Norra Rörum.

Albert Nilsson
1928.

Register:

Belysningen inom- och utomhus.	2-8
Kloka. Sägner om kyrkoherde Kilgren i N.Rörm.	9-13
Kloka , Fyrskan i N.Rörm.	14
Julen , kreaturen.	15
Julen.	16
Julen, bakning av brödet till jul.	17
Julen, allmänna bruk.	18-21
Slå flint som bot mot röde illen.	22
Om s.k. äckor eller långreson.	24
Skämtsägner om Ulvspel.	28-33

BELYSNINGEN INOM- OCH UTOMHUS.
=====

Nils Svensson är född i Norra Rörums socken ,men uppfostrad hos en släkting i Klingstorp i Färingtofta socken. Sin allra mesta tid har han som vuxen vistats i Norra Rörums socken som lantbrukare

Elddon och lyse.
~~Elddon och lyse.~~

Belysningen i stugan.

Längst tillbaka som sagesmannen minnes
hade man s. k. stickedallor till att sätta torrvedsdickorna
i. De voro av trä helt och hållet; I ett hål stacks stickorna
ned, och en fjäder vilade mot stickans nedersta kant. Vanligen
hade man en spann under, som askan fick falla i, och under de
långa vinterkvällarna, då allt folket i gården satt samlat
kring det svaga ljuset, var och en med sitt arbete, var det
vanligen en, som hade till uppgift att sköta stickorna,
byta ut de gamla mot nya och skära bort "skaren".

1908

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3.

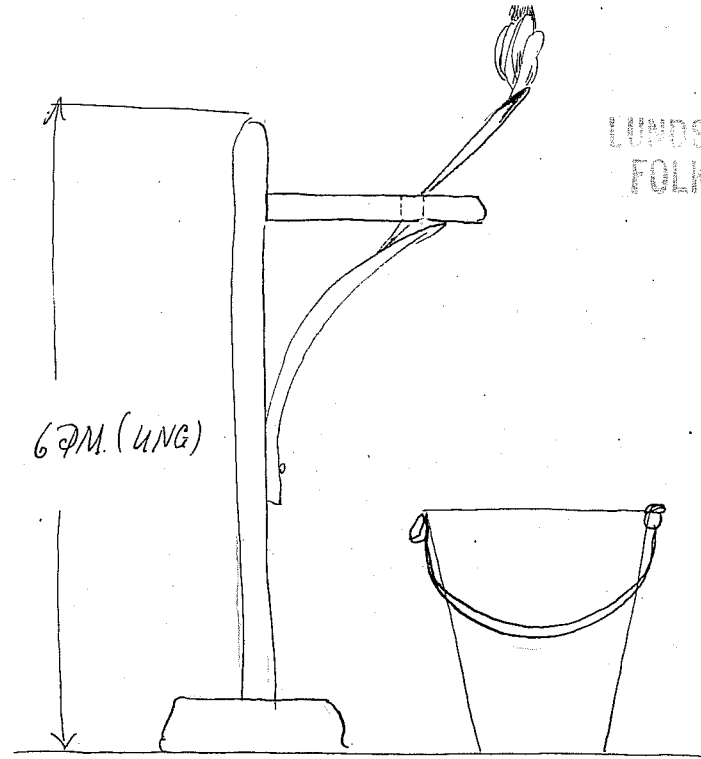

FIG. 1

STICKEDALLA (ENL. BESKR.)

1908

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4 H.

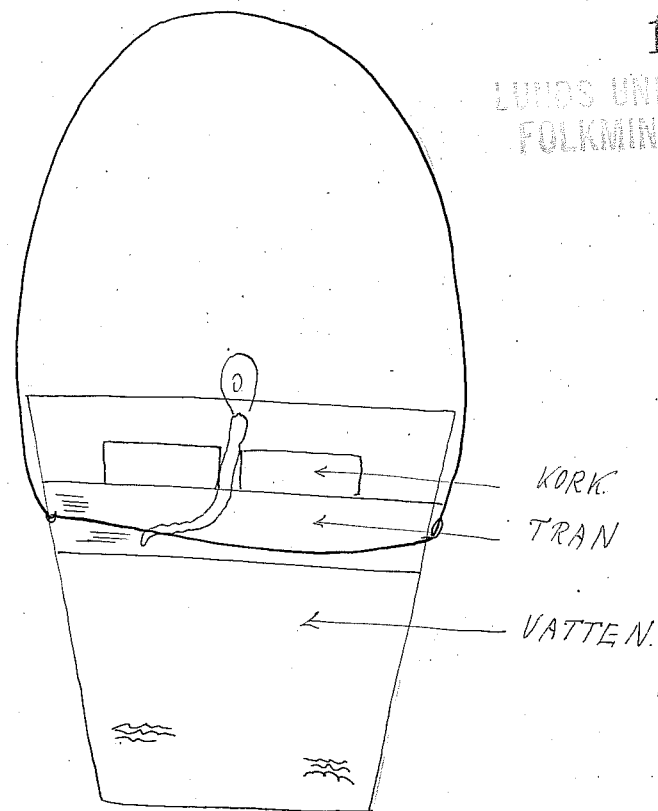

FIG. 2 TRANLAMP AV DRICKSGLAS
(ENL. BESKR.)

Stickorna, som man använde till lydeskaffade man sig på följande sätt. På vitern högg man vackert björketrä, som helst skulle vara grenfritt. Detta sattes hemma i lurehålet tills det blev som man sade bakat. Sen täljde man stickor av det och buntade dem ihop med snören och lade dem opp på "palestängerna" till torkning. Sedan tog man dem därifrån allt efter behov.

Efter stickedallan kom så tranlampan. Men många hade inte ens råd till att skaffa sig en riktig tranlampa, utan man tog helt enkelt ett vanligt dricksglas, och band en ståltråd om, så att det kunde hänga i taket. Sen hällde man vatten i glaset och ovanpå vattnet hällde man tranen. Ovanpå tranen hade man så en bit kork, som låg och flöt. Genom denna kork var ett hål och genom detta stack man in vaken som vanligen var s. k. mara, mårgen ac säv. (Se fig.) Tranen, som man använde till lamporna köpte man i handelsboden.

6. 6.

För omkkring två mansåldrar sedan använde man även mycket med taljljus till lyse. Ljusen stöpte man ofta i de s. k. rättoppskärnorna. Till veckor i ljusen hade man snott bomullsgarn eller linnegarn. Man hade en slags mindre ljus, som man kallade A "prauser", och till veckor i dessa hade man skättefallsgarn, som var snott till ganska grova veckor.

Ljusen, som man stöpte till LjXX julljus, skulle vara större än de andra. Och man hade vax- eller spensgrönt för att göra dem färjade och fina. Somliga hade en pensel och målade dem utanpå med spensgrönt.

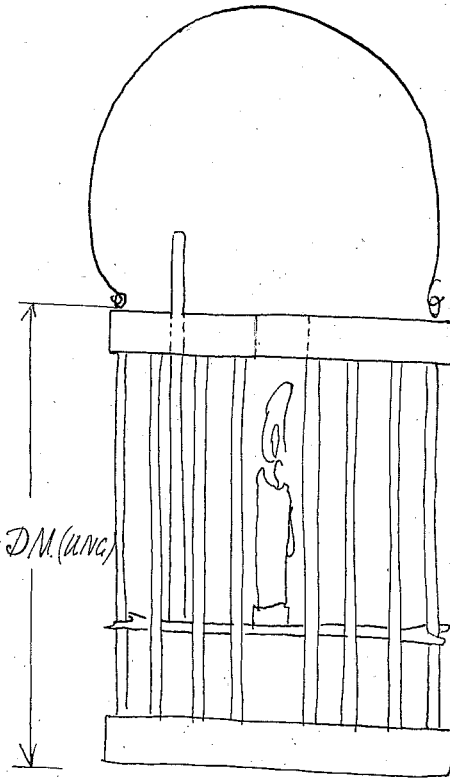

FIG. 3 STALLYKTA

(ENG BESKR.)

1908

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

8. 8

Belysningen i XXXXXXX uthusen.
=====0==

I stallen och i sy nerhet på logan, då man tröskade hade man en lykta, som bestod av två runda trätrillor med pinnar emellan (Se fig.) Ljuset satt på en pinne, som löpte mellan två av de uppåtstående pinnarna, och i den översta trillan fanns ett hål genom vilket man kunde släcka ljuset och ett för en pinne, med vilken man kunde skjuta ljuset opp och ned. Utanpå hela lyktan var spånt ett "bläreskeng".

H. Rönne
eggt. M. Nilsson

år 1928

Klaka. Högskolede Vilgen i H. Rönne Klaka.

Om högskolede Vilgen klakas
: Trakten många egendomsiga händelser.
Han var en enstöring, som trädde hanna
mer än de flerta.

Det var en gatta, som
hette Olof, som gick och hängde sig i
Värdshuset : H. Rönnes hydda. Så
var det en, som hette Fränberg, som var
domare och Olof var stegldig som 16
shilling för en par salar. När den Olof hade

hängt sig från Tranberg öppen till blocke-
däpeln och död och tillade på blaf och
så sade han: "Du kunde åtminstone
betäckt mig mina 16 drilling ingan du
gick i hängde sig, ditt nöd!" För
Tranberg var en riktig katolskojare
som inte brydde sig om, vad han sade.
Men han smatte stå där öppen och han
kunde inte komma därifrån. Sin
kyrkoherde Kilgren kom och hjälpte
 honom.

Ulrika Kyrkoberge Kilgren i Rom Rönne

Kyrkoberge Kilgren hade en dräng,
som hade fått för sig att han skulle dömma
prästen. Och han låter sig i kyrkan och
ställde sig på en stol med ett lake
över sig, när prästen kom. Och prästen
bed honom först en gång, att han skulle
gå ner, men drängen fortsatte att spela
spöke. När prästen hade sagt till honom
tre gånger att gå ner och han ändå
inte gjorde, blev prästen arg och menar
mer honom i jorden på flickan. Då

1908

12. 12.

böjde drängen "nyå" sej och be för
sej men så var det förenat. Han kom
aldrig mer upp igen.

1908
12. 12.

Kloka kyrkohälsde Kilgren i N. Rönne Kloka.

Vils Larsson i Fralstorp tjänt
hos Kilgren, och han talade om, att
han en gång var med prästen nere vid
Hörsbäll, där han grävdes upp niding.
Sen gick dom hem och upp mot kyrkan.
Så gick prästen in på kyrkogården och
om en stund kom han tillbaka. Det
var nåt människoben, som han hade
tagit upp och bärat till kyrkogården
för att det skulle få ro.

Kloka "Fyrskan" i Nona Rönner

Kloka.

Det var en gammal gammal
i fattighuset, som kallades "Fyrskan"
Hon brukade ibland gå upp och bliva
i myskelkåter i kyrkan, för hon var
nog lite i förband med den onda.
"Fyrskan" brukade bota
sjukdomar t. ex. balneider eller s. k.
"Fjanssen" genom att geja över det, så
att det gick bort.

Sjukdomars
botande.

Julen. KreaturenJulen.
Kreaturen

Om julen gick alltid
Kreaturen bättre fördes än annars. Till
nattfördes julafton gick både hiet
och var riktigt god här.

10 1908

16. 16.

Julen.

Julen

Juldagen skulle man hålla
sig så stilla som möjligt. Endast det
nödvändigaste arbetet fick utföras.
Man fick framfallet inte gå på loftet
eller "jälken" (höstallen)

Skåne

Frosta h.

N. Pönnan

april 1928

april 17. 17.
Appl. Alb. Nilsson

M. Nilsson

N. Pönnan

Bakning och bröd om julafton.

Julafton: Bakning
o. bröd

Man bakade alltid baka så
mycket bröd, att det skulle räcka till
julafton. Hemma bakade man 6
bak, 2 bak grodbröd 2 bak smör,
"limpebröd," och 2 bak rulligt syltbröd.
Om julafton använde man van syltbröd
och smör.

Ords högtide. Juleu.

Juleu

Fjell juleu gjorde man rent
i stugan. Solen sopades och stöttes
med sin sand och eners (och ena d
sinna gubben) Vaggarna, som var
bara och svälade av någon dunsades
si och häst lyfte vill och kallas taket.

Först släktens julagurum,
sen byggs det och dattigen bakade
man till. Då man bakade gjordes
alltid små runda kakor, s.k. koringar
som man dulle la ut på ett till tigge -

- Kärningar, som kommo till innan julen.
På detta sätt äro ja annat i mätlig T.ell
till kött, fläsk eller dylikt. På hösten
skallade man alltid ett eller två får och
lämnat rödskäcken, och det kunde hända,
att fjögkärningarna fingo en bit järskäcken
och till julen.

Allt, som under det
gångna året hade arbetat på gården
eller inbjudna till högtidskvällen.
När man gav dem något av julmaten
att ta med hem fingo de oaktligen detta
i frölig innan julafstäm, för att de egna
får komma skall komma sina julafstäm
med gårdarna som hjälps. Till
julafstäm skall alltid, som man hade
lämnat av grannarna vara hemtänkt.

Mattning, julaften:

I matningen fick man smör
och flöt och ost till bröd och juladriker.

Senare på kvällen kl. 8 eller så
omkring samlades man så till den
egentliga måltiden. Först fick man
kött (rött färbött) kött, rödt fläsk,
rött keso eller "kackkeso" och någon
lags stanning, morötter eller
mashades till köttet. Sen fick man
lutfisk och potatis och därefter gröt,
visgrypsgröt eller kungrypsgröt, eller
om man hade det om mjölk saftgröt
(rödgröt)

Juladagsmorgon.

Juladagsmorgon fick
man smör flöt och ost och kaffe och
sen man hade druckit kaffe, fick

- 1908 -

21 21
4

Man sylta (fläksylta) en rödbetor.

Gill middag juladag jick

Man i Ant ett samma dags mat
som julesten.

På krätten var det bråkigt,
och man skulle ha grunkil, hachad
och stekt och kott kött.

Slå flint som botemedel.

=====

Slå flint.

Man fick aldrig spotta i värmen ty då fick man
"den röde illen" på munnen. Som botemedel mot "den röde
illen", skulle man flinta eld överden, men detta skulle
då göras av en, som aldrig hade sett sådant förr.

Tydor.
=====

Tydor.
O=====

När man högg timmer till en byggnad och det slog
gnistor från yxan, sade man alltid, att gården skulle
komma att brinna.

Förr ,då trafikmedeln inte voro så utvecklade, var det mycket vanligt, ~~XXXXXX~~ att bönderna gjorde långresor eller s.k. äckor till städerna eller ut på slätten för att hämta en del förnödenheter eller för att sälja ,vad de hade att avyttra. Man gjorde äckor till Lund och Malmö från mellersta Skåne med täskor, enekorgar, bastrep m.m. Och man körde till Kullen eller till andra fiskelägen och hämtade sill, då det var tid att lägga in för vintern.

Om s.k. äckor
eller långresor
till staden.

Från slätten kommo bönderna opp till
skogsbygden mest för att hämta gagnsvirke.

Många lustiga historier berättas från
dessa äckor. Slättbon och skogsbon hade då
tillfälle att komma tillsammans och driva
gäck med varandra den ene värre än den andre.
Att driva med varandra försökte man alltid,
och vanligen var det den tröge slättbon, som
gick åt för den mera livlige och vakne
skogsbon. Sägner om de drulliga slättborna,
som man drivit grundligt med, äro många.

Men frostabon är frosting framför allt,
fast han är skogsbo och han tål inte att
bli gämförd med ~~Engking~~ göingen. Göingarna
vill även han gärna se ned på och skratta åt.
De kommo åkande i sina små pinnakärror med
täckestiar och annat och vanligen bara efter
en häst. Ännu i dag får man se en och annan

stia göing , som han kallas , på sin kärra , förspänd
med en liten men fet och vacker häst , ge sig
på drift neråt bygden. Men förr hade man
träacklakärror , som sällan smordes med annat än
tjära , och de kunde klaga och gnälla hemskt ,
då de kommo vägen fram. Man sade alltid om
göingakärrorna , att då de skulle opp för en
backe , gick det så sakta så sakta och hjulen
gnällde och skreko:

Vi hjälpoms åd ,

vi hjälpoms åd . "

Men då det sen bar nerför igen , gick
det fort och lätt undan och då gnällde hjulen
till varandra , där de skyndade på nedåt:

Vär/Var och en/behyttar se ,

vär behyttar se ,

Var och en klarar sig .

Göingarna , som voro ute på sina

-1908-

27

långresor, stannade och betade sina hästar
lite var de ville och ingen avundades dem det
eller försökte att förbjuda dem det.

En historia berättas om en del skjutsar
från slätten, som hade kommit upp till skogs-
bygden för att hämta timmer. Det var på natten
och de råkade komma till en plats, där vägarna
gick i en triangel. Det var djup, nyfallen snö
och skjutsarna körde sakta med fördrängen i
spetsen. Men så, när de hade kört en stund,
sade fördrängen: Nu kan vi vesst köre lide fortare
för nu börjar de bli traad. Så satte de av i
tavet och där körde de hela natten kring
trehörningen tills det blev morgon och de
begrep att de hade kört i sina egna spår.

Skämtsåger om Ulovspel

1908

Jönköpings län 28

28.

Skane
Hösta
N. Böran

1908

Barn till Branten

- Jöns i d. Böran

Utspel som länade "jäs" och län
borta i sja år.

"Så går det alltid, när man
har ha brätten, "sa' utspel, när man
hade varit ärlig och länat "jäs" och
varit borta i sja år.

(Allmänt talerätt i bygden.)

Det var en gång en kurtig
herre, som kallades Utspel. När man på
det stället, där han var, en gång skulle
baka, skulle man gå ärlig och låna
"jäs", för att baka skulle jäsa.

A 1635

1908

Slan gick och var borta i sju år. När han
sen kom igen med "järnen" och skulle in
i stugan ramlade han över skammelen
(tröskelen) och spillde all "järnen" utåt
golvet. Och då sa lillsjäl: "Ja - så
går de' då alltid, när en ska ha så
bråttom."

29. 29.

Anm. "Låna järn," kallas det att
man, då degen inte vill jäsa, går till
en värd och tager av skummet som
tillsats vid bakningen. Men man måste
alltid be att få låna det, då man tager
och alltid bära hem det igen.

När Ulspelet smörde vagnen.

Aa 1017

Ulspelet tjänade en gång
på ett ställe och då sade hans
hustande till honom, att han skulle
gå ut och smörja vagnen, ty hustanden
skulle åka bort. Ulspelet gick ut
och skulle göra det. När han kom
in igen, frågade hustanden honom, om
han hade gjort det ordentligt. "Ja",
sa Ulspelet, "jag har smört överallt utom
i rummelstuden, för där kom jag inte
in.

Utryck hade till 1908
oaguen både utan och innan utom
hjulnaven, ty det var just där, som
han inte hade kommit in.

31 31

Ulspel och ministerns långa
näsa

Ulspel var hos en kung och
passade upp honom och så var där
en utländsk minister, som skulle komma
dit. Och Ulspel brukade göra hans åt
allting. Den utländske ministern hade
en förfärligt lång näsa, och därför sade
kungen till Ulspel: "Nu får du inte
lov att säga något om hans långa näsa
för då blir han stolt!" — Nej,
han skulle visst inte nämna hans
näsa en gång.

När sedan ministern

Kom, ställde sig Ulysel vid dörren och
tittade på honom och så sa han: "Tvi,
de' va' då jävrlit — ii, nää, de' va' då
ryvrlit!" Och så tittade han på minstens
nåra. Kungen begrep ju, vad han menade
och kyllde åt honom. Då vände sig Ulysel
bort och gick och så sade han: "Så
skider jag i hans långa näsa då!"